

НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО

КАФЕДРА ОРГАНІЗАЦІЇ СУДОВИХ
ТА ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ

ПРОБЛЕМИ РЕФОРМУВАННЯ ПРОКУРАТУРИ

Матеріали всеукраїнської
науково-практичної конференції

м. Харків, 15 квітня 2016 року

У двох томах

Том 1

Харків
«Право»
2016

УДК 347.963
ББК 67.72
П78

Редакційна колегія:

професор Л. М. Москвич (голова);
асистент А. В. Лапкін;
асистент І. В. Юревич;
асистент Я. О. Ковальова;
асистент Ю. О. Ремескова

Відповідальність за зміст тез несуть автори.

Проблеми реформування прокуратури : матеріали всеукр. наук.-
П78 практ. конф. (Харків, 15 квіт. 2016 р.) : у 2 т. / редкол.: Л. М. Москвич
(голова), А. В. Лапкін, І. В. Юревич та ін. – Т. 1. – Х. : Право, 2016. –
224 с.

ISBN 978-966-937-018-1

ISBN 978-966-937-020-4 (т. 1)

Збірник містить матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції «Проблеми реформування прокуратури», яка відбулася 15 квітня 2016 року у Національному юридичному університеті імені Ярослава Мудрого за участю відомих вітчизняних науковців у галузі теорії прокурорської діяльності, практичних працівників органів прокуратури та суду. До збірника включено доповіді учасників конференції з різноманітних аспектів організації і діяльності прокуратури.

Для науковців, викладачів та студентів юридичних навчальних закладів, практичних працівників органів прокуратури, суду, інших правоохоронних органів, адвокатів та усіх, хто цікавиться проблемами прокуратури.

УДК 347.963

ББК 67.72

ISBN 978-966-937-020-4 (т. 1)
ISBN 978-966-937-018-1

© Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, 2016
© Оформлення. Видавництво «Право»,
2016

6. Перепелюк В. Питання представництва прокурором інтересів держави в адміністративному судочинстві // Вісник Національної академії прокуратури України. – 2009. – №2 (14).

7. Курс цивільного процесу: підручник / за ред. В. В. Комарова. –Х.: Право, 2011.

Святоцька В. О.,

кандидат юридичних наук, асистент кафедри організації судових та правоохоронних органів Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

МІЖНАРОДНІ ТА НАЦІОНАЛЬНІ ЕТИЧНІ (ДЕОНТОЛОГІЧНІ) СТАНДАРТИ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Поступово українська адвокатура стає частиною європейської сім'ї, адже після того, як найвищий орган адвокатського самоврядування – 3'їзд адвокатів України – у 2015 році прийняв рішення вступити до Ради Адвокатур і правничих об'єднань ЄС (Council of the Bars and Law Societies of the European Union) [1], українська адвокатура визнала та прийняла правила адвокатської етики ЄС у тій частині, де вони не будуть суперечити українському законодавству та національним правилам адвокатської етики [2]. Враховуючи те, що на даному етапі країни-учасниці Європейського Союзу уніфікують правила професійної діяльності, в тому числі і адвокатської етики, Україна повинна слідувати певним спільним для усіх стандартам адвокатської діяльності.

На думку С. А. Деханова, дослідження етичних (деонтологічних) стандартів діяльності адвокатури мають досить надійне філософське і науково – правове підґрунтя [3, с. 180].

Важливими для розуміння сутності етичних правил поведінки адвокатів є дослідження таких українських та іноземних вчених, як М. Ю. Баршевський, О. Д. Бойков, С. В. Компанейцев, О. Т. Яновська, Т. В. Варфоломеева, Д. П. Фіолевський, С. Я. Фурса, С. А. Деханов, М. М. Молло, В. Л. Арія, А. Я. Вишинський, Д. П. Ватман, В. Д. Гольдінер, Я. С. Кисільов, А. Ф. Кони, А. А. Льові, В. В. Мельник, Н. Н. Полянський, М. С. Строгович, Л. Фішман та інші. Загалом, проблемами моралі займалися Аріс-

тотель, Фома, Цицерон, Кант, Гегель, Аквінський, Гобс, Макіавелі, Шопенгауер, Монтеск'є, Монтень, Ніцше, Руссо, Спенсер та інші.

Етимологічно слово етика походить від слова «ете», що означає дім, гніздо, логово. Цей термін був введений Арістотелем у IV столітті до н.е. На початку нашої ери Цицерон ввів поняття «мораль», що є синонімом грецького слова «етика». Два цих слова є у всіх європейських мовах. На сучасному етапі етика розуміється як наука та галузь знань, а мораль як предмет, який вивчає етика.

Ф. Марабуто трактує юридичну деонтологію як збірку етико-юридичних правил, якими повинні керуватися адвокати у професійній та громадській діяльності. А. А. Маліновський вважає, що деонтологічні кодекси за своєю юридичною природою є нормативними, але не правовими нормами, оскільки приймаються органами професійних адвокатських товариств і асоціацій. В той же час, В. М. Нікітіна доводить, що за своєю юридичною природою деонтологічні норми були визнані правовими нормами, за порушення яких передбачаються правові санкції. Так, в деяких європейських країнах деонтологічні кодекси за своєю природою являються правовими актами, адже затверджуються законами або указами голів держав. Деонтологія – це моральні і етичні правила поведінки адвокатів, вчення про юридичні, моральні та професійні обов'язки адвокатів, збірка етико-юридичних норм. Деонтологічні засади діяльності адвокатів – це система деонтологічних принципів і норм, які спрямовані на забезпечення належної професійної поведінки адвокатів при захисті інтересів особи [4, с. 185–190]. М. Ю. Барщевський під предметом адвокатської етики розглядає визначену корпоративними правилами належну поведінку члена адвокатської асоціації в тих випадках, коли правові норми не встановлюють для нього конкретних правил поведінки [5].

В європейських країнах під поняттям «деонтологія» розуміють моральні і етичні правила поведінки адвокатів, які обумовлені особливим характером їхньої діяльності та встановлюються адвокатським корпусом. Поняттю «юридична деонтологія» в країнах Євросоюзу приділяється велика увага як у нормотворчій діяльності, так і в учбовому процесі. Наприклад, у Франції Декретом № 86592 введено Кодекс деонтології національної поліції, а в ФРН діє Етика поліцейського [4, с. 185–190].

Багатотисячний практичний досвід адвокатури, а також звичаї та традиції сформулювали спільну для всієї міжнародної юридичної спільноти модель юриста (адвоката, правника). Звернемося до збірника традицій французької адвокатури, написаного видатним юристом М. Молло, який

у ХІХ столітті у своїй праці «Правила адвокатської професії у Франції» сформулював професійні та особисті вимоги, яким повинен відповідати адвокат: «Адвокат повинен бути скромним і незалежним, чесним і педантичним, правдивим і стриманим, поміркованим та безкорисним. Незалежність адвоката є одним з основних принципів адвокатської діяльності, яка є правом адвоката і обов'язком. Незалежним адвокат буде тоді, коли буде поміркованим. Адвокат повинен бути поміркованим у всьому, адже поміркованість зберігає благородство душі, силу розуму, дає владу над пристрастями, а всі ці якості необхідні адвокату. Гідність адвоката є гідністю усього адвокатського стану, тому Рада адвокатів має право вимагати від адвоката звіт про його суспільні діяння. Адвокат ніколи не повинен забувати про свою присягу, яка є для нього релігією та законом» [6]. Молло мріяв аби його праця набула інтернаціонального значення і варто відзначити, що принципи адвокатської діяльності, закладені французьким вченим у 1842 році, лягли в основу законодавства, що регламентує адвокатську діяльність сучасної Франції [7].

Отже, моральні вимоги, які були сформульовані ще на початку ХІХ століття, сьогодні систематизовані та регламентовані низкою міжнародних документів та закріплені національними деонтологічними кодексами поведінки адвокатів різних держав.

Так, в Україні діють національні та міжнародні деонтологічні (етичні) кодекси поведінки адвокатів. Варто зазначити, що розробка таких кодексів на національному рівні є обов'язком кожної держави-члена Ради Європи, а отже і України. Про це йдеться в Рекомендації № R (2000) 21 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо свободи здійснення адвокатської діяльності. Документ визначає обов'язком адвокатських колегій та інших професійних об'єднань адвокатів розробити професійні стандарти і кодекси поведінки та забезпечити, щоб при захисті законних прав та інтересів своїх клієнтів адвокати були зобов'язані діяти незалежно, сумлінно і справедливо [8].

На національному рівні засади і вимоги до етичної поведінки адвокатів регламентовані наступним чином. Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» передбачає дотримання правил адвокатської етики як одного з основних професійних обов'язків адвоката, які він бере на себе, складаючи Присягу адвоката України. Наслідком недотримання правил адвокатської етики є дисциплінарна відповідальність адвоката [9]. Правила адвокатської етики, затверджені Установчим З'їздом адвокатів України 17 листопада 2012 року, зазначають, що необхідною передумовою

повноцінного функціонування адвокатури та виконання нею її важливої соціальної ролі в демократичному суспільстві є дотримання адвокатами особливих деонтологічних вимог і правил. Дотримання таких вимог розглядається світовою адвокатською спільнотою як запорука функціонування адвокатури. Правила закріплюють наступні принципи адвокатської етики в Україні: незалежність та свобода адвоката у здійсненні адвокатської діяльності; дотримання законності; домінантність інтересів клієнтів; неприпустимість конфлікту інтересів; конфіденційність; компетентність та добросовісність; повага до адвокатської професії; вимоги до рекламування адвокатської діяльності. Правилами визначено 4 категорії (групи) обов'язків, що покладаються на адвоката при здійсненні ним професійної діяльності: перед клієнтами; перед судом та іншими державними органами; перед колегами-адвокатами та адвокатурою в цілому; перед суспільством [10]. Цікавим є те, що практично такі ж категорії обов'язків адвокатів закріплені «Правилами адвокатської професії у Франції», а саме: загальні обов'язки адвокатів; обов'язки адвокатів перед клієнтами; обов'язки перед колегами-адвокатами; обов'язки адвокатів перед суддями [6]. За такою ж структурою визначені обов'язки адвокатів в більшості міжнародних та національних документів, що регламентують адвокатську діяльність.

Основними міжнародними документами, які закріплюють деонтологічні правила поведінки адвокатів, є: «Загальний кодекс правил для адвокатів країн Європейського Співтовариства» [11]; «Хартія основоположних принципів діяльності європейських адвокатів» [12]; «Основні положення про роль адвокатів» [13]; «Стандарти незалежності юридичної професії Міжнародної Асоціації юристів» [14].

Варто зазначити, що практично кожен міжнародний документ, що регламентує адвокатську діяльність, на відміну від національного, містить деонтологічні засади адвокатської діяльності. Порівнюючи деонтологічні засади адвокатської діяльності зарубіжних країн можна виділити спільні, притаманні всім країнам риси щодо діяльності адвокатів, а саме: структурованість, етапність процесу навчання майбутніх адвокатів; матеріальне стимулювання виконаної роботи; додержання норм і правил адвокатської етики; збереження адвокатської таємниці; гідність поведінки адвокатів; закріплення у законодавстві більшої кількості обов'язків адвоката, ніж прав, та інші. Поряд з тим існує і ряд розбіжностей у засадах діяльності адвокатів різних європейських країн [4, с. 198–199].

І на останок зазначимо, що вироблення спільних деонтологічних засад адвокатської діяльності в країнах ЄС є можливим за умови об'єднання та обміну досвідом. Міжнародна юридична спільнота прагне до такого об'єднання, адже це дозволяє ділитися та запозичувати досвід, а також відкриває можливості для роботи адвокатів в єдиному правовому полі.

Деонтологічні стандарти адвокатської діяльності в Україні є «молодими» та «недосконаленими», адже процес побудови інституту адвокатури України відстає на століття, порівняно з європейськими країнами, такими, наприклад, як Франція та Німеччина. А тому запозичення європейського досвіду адвокатської діяльності, яка сьогодні вже є традицією, підкріпленою багатовіковим практичним досвідом, безумовно буде корисним для організації та діяльності адвокатури в Україні.

Використана література

1. Інтернет ресурс: <http://www.ccbe.eu/index.php?id=12&L=0>
2. Василик І. Історія адвокатури України: стан і перспективи наукових досліджень // Збірник матеріалів Всеукраїнського круглого столу «Адвокатура України: історія та сучасність», 24 листопада 2015 р., м. Львів / Уклад. І. Б. Василик, І. С. Яковець. – К.: КВІЦ, 2015. – С. 5.
3. Деханов С. А. Организация адвокатуры и профессиональная этика адвокатов в Западной Европе. – М.: Юрлитинформ, 2012. – 264 с.
4. Компанейцев С. В. Деонтологічні засади діяльності адвокатів в Україні: дис. ... канд. юрид. наук. – К., 2013. – 221 с.
5. Барщевский М. Ю. Адвокатская этика [Электронный ресурс]. – 2-е издание. – Режим доступа: book2.me/3146-advokatskaya-etika.html.
6. Молло М. Правила адвокатской профессии во Франции (1842 г.). / М. Молло – М. : Издание Н. П. Шубинского, 1894. – 98 с.
7. Інтернет ресурс: http://cnb.avocat.fr/Etre-avocat-en-France-Reglementation-professionnelle-Les-textes_a1449.html
8. Інтернет ресурс: sc.gov.ua/uploads...29 Рекомендація № R (2000) 21.doc.
9. Про адвокатуру та адвокатську діяльність [Електронний ресурс]: Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua>.
10. Правила адвокатської етики [Електронний ресурс]: Затверджені Установчим З'їздом адвокатів України 17.11.12. – Режим доступу: <http://vkdka.org/pravil-advokatskoji-etiki/>.

11. Загальний кодекс правил для адвокатів держав Європейського співтовариства [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_343.

12. Хартія основоположних принципів діяльності європейських адвокатів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://cau.org.ua/ua/104/>.

13. Основні положення про роль адвокатів [Електронний ресурс]: прийняті VIII Конгресом ООН по запобіганню злочинам у серпні 1990 р. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_835.

14. Стандарти незалежності юридичної професії Міжнародної Асоціації Юристів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://bibliograph.com.ua/kodex-9/24.htm>.

Селезньов В. А.,

кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових та правоохоронних органів Національного університету «Одеська юридична академія»

СПЕЦІАЛІЗОВАНИЙ МЕХАНІЗМ БОРОТЬБИ З КОРУПЦІЄЮ: ПОТРЕБА СЬОГОДЕННОГО ДЕРЖАВОУТВОРЕННЯ

Спеціалізація є необхідною умовою ефективної боротьби проти корупції. Для боротьби з цим явищем потрібен комплексний підхід та спеціальні знання і навички у найрізноманітніших галузях, у тому числі юриспруденції, фінансах, економіці, цивільному будівництві, соціальних науках тощо.

Необхідність створення дієвого механізму боротьби з корупцією було визначено і низкою нормативних договорів, серед яких Конвенції ООН проти корупції; Кримінальна конвенція Ради Європи про боротьбу з корупцією, рекомендації Україні з боку міжнародних організацій, Стамбульський план дій Організації економічної співпраці та розвитку (ОЕСР) та Групи держав проти корупції (ГРЕКО) [1, С. 125]. Міжнародні антикорупційні конвенції визначають стандарти, котрим інституції повинні відповідати, вони повинні бути незалежними, спеціалізованими та мати достатні ресурси для виконання своїх складних завдань.

Останнім часом бачимо суттєві зміни у законодавстві та структурі державних органів у сфері протидії корупції. Ваговим здобутком стало